

ȘCOALA ROMÂNĂ.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 29 Octombro v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele sunt a se adresá la: Redactiunea „Școlei române” in Sábiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Planu de invetiamentu

pentru școlele poporale din Ungari'a in sensulu art. de lege 38 din 1868.

(Publicatu prin ordinatiunea ministrului r. u. de culte si instructiune publica dela 26 Augustu 1877, Nr. 21.678).

I. Obiectele de invetiamentu.

1. Religiunea si moral'a.
2. Limb'a materna:
  - a) invetiamentulu intuitivu,
  - b) scrierea si cetirea.
3. Matematic'a:
  - a) computulu,
  - b) geometri'a.
4. Obiectele istorice:
  - a) geograf'a,
  - b) istori'a,
  - c) drepturile si detorintiele civile.
5. Obiectele naturale:
  - a) istori'a naturala,
  - b) fisic'a,
  - c) deprinderi in agronomia si gradinaritu.
6. Gimnastic'a.
7. Obiectele tehnice:
  - a) cantulu,
  - b) desemnulu.

II. Estensiunea si impartirea obiectelor de invetiamentu dupa cursuri seau clase.

1. Religiunea si moral'a.

In sensulu §-lui 57 alu legeri școlare avendu confessiunile a se ingriji de invetiamentulu religionariu si moralu, cade in competinti'a deregatoriiloru confessiunale a statori insele impartirea si estensiunea acestui obiectu de invetiamentu; se observa inse anume, ca catechetii suntú detori a se tiené de tempulu statoritu in planulu óreloru pentru invetiamentulu de preste septemana.

2. Limb'a materna.

Centrulu invetiamentulu in școl'a poporala este limb'a materna.

Invetiamentulu limbisticu trebuie predatu astfeliu,

cá copilulu se fia in stare a esprimá cu gur'a si a pune pe chárta claru, precisu, logicu si consecentu atátu cugetele sale propria, cátu si cele ce si-le-a insusítu din instructiune. Astfeliu scopulu invetiamentulu limbisticu in școl'a poporala este, cá copilulu se-si póta impartasi cugetele sale claru, precisu si cu accentu firescu. Acestu scopu inse nu se póte ajunge singuru numai prin invetiarea gramaticei in sensu strinsu, ci cauta a se folosi in privinti'a acést'a tóte disciplinele invetiamentulu din școl'a poporala. Ori despre ce va vorbi copilulu, elu trebuie condusu cu rigóre intr'acolo, cá limb'a sa cu respectu la gramatica se fia corecta; copilulu se fia introdusu in cunoscinti'a limbei prin dedare. Cá midilocu spre ajungerea acestui scopu se potu folosi din tóte obiectele de invetiamentu: invetiamentulu intuitivu, scrierea si cetirea.

a) Invetiamentulu intuitivu.

Scopulu invetiamentulu intuitivu este a pregati pre școlarii incepetori pentru invetiamentulu din școl'a si a-i deprinde intru a cugetá logicu si a vorbi consecentu.

Clas'a I. Primulu anu de școl'a.

In anulu primu procesulu invetiamentulu stá intru aceea, cá invetiatoriulu pune in vederea școlariiloru unulu câte unulu obiecte deja cunoscute copiiiloru, si-i face a le cercetá mai de-aprópe. Aici, la obiectele de intuițiune, invetiatoriulu face pre copii a cugetá, si anume conducându-i a cautá la ele aceea ce ei trebuie se invetie. Mai antáiu copii exprima in propusetiuni simple si cu intielesu esperintiele adunate prin intuițiune, dupa aceea recapituléza in legatura propusetiunile singuraticé, formulate in decursulu conversarei. Mai alesu se va nevoi invetiatoriulu a dedá pre școlarii incepetori la curagiu, incredere, ordine si activitate.

Dupa aceea se voru tractá obiectele din școl'a si din pregiurulu școlei dupa positiunea, partile, form'a, materi'a, folosulu si daun'a lor. Copii trebuie invetiati a reproduce in legatura cunoscintiele cástigate in modulu acést'a. In fine obiectele deja tractate (seau celu pușinu dóue din ele) se voru compará intre sine cu privire la asemenarea si osebirea lor. Mai departe

invetiatoriulu trece la tractarea casei parintesci, a obiectelor din giurulu ei si a vietiei familiare. Inse si aici invetiatoriulu se va nevoi, cá copii se exprime intr'unu limbagiu curgatoriu si se reproduce in ordine tóte conceptele observate, audite si desvoltate prin intrebări la tractarea fia carui obiectu. — In decursulu invetiamentulu intuitivu invetiatoriulu conduce pre copii, prin cercetarea obiectelor, a cugetá de sine, a esprimá cu gur'a esperintiele cástigate, si in fine a infacisiá consecentu cunoscintiele, ce si-le-au insusitu. Procedandu astfelu, copilulu invetia pre nesciute a cunosce obiectele din pregiurulu seu, insusirile si destinatiunea loru; totu odata se deprinde prin intuitiune a vorbi corectu.

Fia care esercitiu intuitivu se termina prin invetiarea si deprinderea unui versurelu, carele, alesu fiindu din sfer'a obiectelor tractate, contribue la nobilitarea moravuriloru si a sentimentelor; versurilele invetiate de rostu, copilulu trebuie se le reciteze frumosu si cu accentuare frésca.

Clas'a II. Anulu alu doile.

In anulu alu doile invetiamentulu intuitivu se va estinde asupra obiectelor, ce suntu mai departate de cas'a parintésca, astfelu, cá din cunoscerea loru se se póta desvoltá si elementele acelor discipline, cari pana aici au fostu mai puțin atinse.

Dela cunoscerea vietiei familiare invetiatoriulu va trece la cunoscerea famililoru compuse din locitorii comunei, si dela acestea la vietia sociala si civila din comuna. Dupa aceea urméza: impregiurimea satului seu orasiului respectivu, — granitiele. Prin desvoltarea acestoru concepte se producu elementele geografiei si a istoriei naturale. Vorbindu despre atmosfera, sóre, luna si stele, invetiatoriulu va trece la cunoscerea si impartirea tempului.

Si in decursulu acestui invetiamentu invetiatoriulu va deprinde pre scolari intru a cugetá, a cautá si a aflá, si se va ingrigi, cá cugetele se se exprime corectu si precisu, si fia care síru de cugete se se rostésca cumu se cuvine. — Si intogmai cá in anulu primu, invetiatoriulu va invetiá pre copii si aici a le recitá cu accentuare naturala.

b) Scrierea si cetirea.

Clas'a I. Primulu anu de scóla.

Invetiarea scrierei si a cetirei se incepe cu scriptolegi'a.

Indata ce invetiatoriulu a trecut cu scolarii sei, in decursulu invetiamentulu intuitivu, preste pregatirile la scrisu si cetitu, urméza scrierea literei celei mai simple. In privinti'a procederei metodice manualulu de langa Abcdariulu de Gönczy dá invetiatoriloru (cari propunu unguresce. R. S. R.) inviatuni suficiente.

Clas'a II. Anulu alu doile.

In anulu alu doile cetirea merge inaintea scrierei, — procedura acést'a, opusa celei din anulu primu, unde

scrierea premerge cetirei, astfelu inse, cá dupa scrierea fiacarei litere si a fiacarui cuventu urméza numai decâtu deprinderea cetirei.

1. Cetirea.

Copii se deprindu in cetirea mecanica si logica din legendariulu pentru clas'a II. Tóta grigi'a invetiatoriului aici, cá si in clas'a prima, merge intr'acolo, cá copii se cetésca cu accentu frescu. Mai alesu inse va grigi invetiatoriulu, cá copilulu se intielega totu cuventulu cetitu si se fia in stare a reproduce cu cuvintele proprie cuprinsulu pieselor tractate. Procedur'a acést'a promovéza nunumai desvoltarea intelectuala a copilului, ci ea desvólta inca si sentiulu limbisticu si desteritatea in espunerea celor invetiate. Invetiarea cetirei in modulu acést'a este, pre langa invetiamentulu intuitivu, alu doile midilocu pentru invetiamentulu limbisticu seu pentru invetiarea limbei materne (a se vedé limb'a materna in clas'a II!)

2. Scrierea.

La invetiarea scrierei invetiatoriulu va observá urmatórea procedura:

a) La inceputulu anului invetiarea scrierei se continua dupa metodulu scrierei in tactu. De óra ce inse copii, condusi fiindu numai corectu si cu istetime in anulu primu, si insusiescu curundu desteritatea recruta in scriere, pentru aceea:

b) Invetiatoriulu incepe la tempulu seu esercitiele stilistice scriindu aici fora de a mai dá tactulu. La inceputu si si mai târdiu invetiatoriulu scrie pe tabla numele obiectelor cunoscute deja dela invetiamentulu intuitivu seu dela invetiarea cetirei si face pre copii a le decopiá. Dupa esercitiulu acést'a invetiatoriulu conduce pre copii a compune propusetiuni scurte, de 3—4 cuvinte, le scrie pe tabla, ér copii le decopieza.

c) Dupa ce copii, urmandu cu rigóre procedur'a acést'a, si voru fi insusitu desteritatea necesara, invetiatoriulu i va face a decopiá din legendariu piesele mai scurte deja cetite si tractate.

d) In fine catra capetulu anului copii scriu din piese cunoscute si din invetiamentulu intuitivu nume de persóne si obiecte, de insusirile si activitatile acestora.

Acésta procedere la invetiarea scrierei forméza stadiulu introductivu in invetiamentulu stilisticu. Mai alesu se potu implé cu esercitie de aceste órele, in cari invetiatoriulu este ocupatu cu vre un'a din celelalte clase. — Din natur'a acestei instruii in scriere urméza, cá scolarii procedandu astfelu, se deprindu nunumai in caligrafia, ci si in ortografia, insusindu-si totu-odata darulu inventiunei si primele deprinderi stilistice. Togmai pentru aceea invetiatoriulu trebuie se revéda cu bagare de séma scrisorile copiiloru, se faca pre scolari a si-le revedé si dinsi imprumutatu si a-si corege unii altor'a seu fia care de sine erorile ortografice si stilistice. Urmandu astfelu, invetiatoriulu va obtiené dupa ostenelele sale unu resultatu cu multu

mai siguru, decâtu facundu pre scolari a invetiá de rostu o carte intréga seau o suma de regule.

3. Deprinderea memoriei.

Si in clas'a acést'a se se invetie, amesuratu inviatuniloru date, versurile, cari nobilitéza moravurile si sentiemintele.

Clas'a III. Anulu alu treile.

In anulu alu treile se deprinde :

1. Cetirea logica

din legendariulu pentru clas'a a treia. Invetiatoriulu va grigi mai cu séma, cá copii se intieléga numai cuvintele singuratice din propusetiunea cetita, ci si cuprinsulu propusetiunei si prin urmare propusetiunea inasasi, ba se fia in stare a ceti pies'a intréga accentuandu corectu. In fine invetiatoriulu va face pre scolari se se incerce a reproduce liberu cuprinsulu piesei tractate, avendu de grigia, cá copii se cuprindia si se tiena in minte obiectele, cari potu contribui la inmultirea cunoscintelor lor, si se-si marésca totu odata si desteritatea intru aplicarea limbei materne.

2. Scrierea.

Ce privesce scrierea, copii suntu avisati in clas'a acést'a din ce in ce totu mai multu la propri'a loru diligintia si capacitate. In privinti'a acést'a invetiatoriulu procede in modulu urmatoriu :

a) In scólele numai cu unu invetiatoriu copii voru scrie in tactu sub conducerea unui scolaru mai istetiu, déca acést'a se póte face fora nici o conturbare; pre langa acést'a se mai deprinde si scrierea dupa modele caligrafice. Unde fiacare invetiatoriu conduce o clasa separata, acolo scrierea in tactu se póte diprinde in decursulu órei de scrisu fora nici o piedeca.

b) Versurile invetiate de rostu se decopiéza cu cartea inchisa, dupa aceea, spre a deprinde ortograf'a, copi'a se comparéza cu testulu din carte, ér erorile le coregu copii insisi.

c) Piesele tractate (cetite, intielese si recitate) se scriu din memoria dupa cuprinsulu loru generalu. Invetiatoriulu revede scrisórea si face pre copilu atentu la erorile ortografice si logice.

3. Deprinderea memoriei.

Pre langa materiile amintite deja se mai invetia de rostu si poesii mai scurte de cuprinsu narativu. Temele acestea le cetesce mai antâiu invetiatoriulu, dupa aceea le cetescu copii, pana candu suntu in stare a le ceti cu accentuare corecta. La recitare, invetiatoriulu pretinde dela copilu o espunere curata, clara si firésca.

Clas'a IV. Anulu alu patrule.

In anulu alu patrule :

1. Cetirea

logica si cu accentuare corecta se deprinde in mesura mai mare, si anume din legendariulu prescisu pentru clas'a IV. Pies'a cetita se analiséza si se reproduce

liberu. Invetiatoriulu se nevoiesce a inmultí cunoscintele limbistice si reale ale scolariloru.

2. Scrierea.

a) Copii prelucra liberu in scrisu piese mai alese.

b) Se deprindu a scrie dupa modele caligrafice.

3. Deprinderea memoriei.

Afara de poesii se mai invetia de rostu si se recitéza cu intielesu naratiuni istorice luate din istori'a patriei.

Clas'a V si VI. Anulu alu cincilea si alu sieselea :

1. Cetirea

se deprinde din legendariulu pentru clasele acestea, si anume parte publice in scóla, parte privatimu pe acasa. Ori unde inse se voru ceti piesele singuratice, invetiatoriulu va face pre copii a reproduce liberu cuprinsulu lor, nevoindu-se cu totu de-adinsulu a-i dedá se cetésca de capulu lor.

2. Scrieri stilistice.

In clas'a a 5-a si a 6-a deprinderile stilistice se tractéza sistematice. Copii voru compune cu deosebire naratiuni dupa intemplari istorice, descrieri de obiecte naturale seau regiuni singuratice, apoi epistole si scrieri comerciale, precumu: suplice, contracte, cuitantie, reverse, note si conturi de comptabilitate simpla etc.

3. Deprinderea memoriei.

Spre a-si deprinde memori'a, copii invetia poesii poporale si nationale mai alese, descrieri istorice in prosa s. a. Invetiatoriulu inse va grigi necurmatu, cá recitarea acestoru piese se se faca precisu si cu accentuare corecta.

Cursulu de repetitiune. Anulu alu 7-le, 8-le si 9-le.

1. Cetirea

se imbina cu obiecte de acelea, cari servescu spre a mai completá cunoscintele de pana aici ale copiiloru. Dreptu aceea cetindu copii cu intielesu si accentuare corecta piesele din legendariulu compusu pentru clasele acestea, se cere neapératu, cá ei numai se fia in stare a reproduce cuprinsulu lor, ci — punendu-li-se intrebari relative la diversele parti ale cuprinsului — ei se-si reinprospezeze totu odata si cunoscintele din anii precedenti. Completandu si consolidandu astfelu cunoscintele de pana aici, se voru repetá totu odata si exercitiile gramaticale de mai inainte.

2. Din stilistica

se voru repetá asemenea tóte compositiunile, epistolele si scrierile comerciale din anii trecuti, spre care scopu se recomanda cu deosebire ocupatiuni domestice.

3. Deprinderea memoriei.

Pentru deprinderea memoriei copii voru recitá din candu in candu poesii si naratiunile invetiate in anii precedenti.

c) Gramatic'a limbei materne.

Propunerea limbei materne in scólele elementare si preste totu in scólele poporale nu are altu scopu,

de câtu cá copii se invetie a vorbi si se pricepa bine si siguru vorb'a si scrisórea altor'a. Unu invetiatoriu, carele ar invetiá in scóla in modu sistematicu regulele abstracte ale gramaticéi si ar ocupá tempulu copilului cu memorisarea mecanica si recitarea neaplicata a regulelor relative la declinarea si conjugarea vorbeloru: acela ar gresí scopulu invetiamentului limbisticu. In scól'a poporala cunoscientiele gramaticale neaperatu delipsa se invétia, precumu s'a aratatu mai susu, la celelalte obiecte de invetiamentu si cu deosebire la cetire si scriere. Dreptu aceea detorinti'a indispensabila a fia carui invetiatoriu elementaru si in genere a fia carui invetiatoriu poporalu este, a pune la invetiarea limbei materne pondulu principalu pe intielesulu pieseloru de lectura si a cuvinteloru si propusetiunilor din ele (a se vedé ordinatiunea Nr. 21.676). Regulele formarie ale gramaticéi se servésca numai de fundamentu ortografiei.

Pentru cá copii se-si póta insusí regulele gramaticale mai necesarie, procesulu celu mai potrivit e urmatoriulu:

C I a s 'a I. Primulu anu de scóla.

In primulu anu de scóla instructiunea din gramatic'a limbei materne se compune din urmatóriele:

Candu invetiatoriulu in anulu primu, la invetiamentulu intuitivu, pune in vederea copiiloru obiecte si-i face a le numi si a aratá si partile loru, a exprímá in propusetiuni scurte esperintiele cástigate, si din propusetiunile acestea a compune alte constructiuni seau compusetiuni, atunci elu propune deja gramatica, si inca in modu potrivit. Cu ocasiunea acestoru deprinderi se se invetie:

a) Numele, positiunea, materi'a, starea si intrebuintiarea obiectului; din cuvintele invetiate in modulu acest'a copii compunu propusetiuni mici, si din acestea constructiuni mai mari. Acest'a e metodulu cel mai corect si mai practic pentru invetiamentulu limbisticu elementaru.

b) Invetiarea cetitului trebuie se fia precedata de exercitie, cari au de scopu deprinderea audiului: audirea sunetului, infaçisiarea sa cu ajutoriulu literei, marcarea silabeloru, a cuvintetoru si propusetiuniloru la cetire.

c) Invetiandu scrierea, copii trebuie facuti pururea atenti la ortografia.

d) Dupa ce copii sciu ceti mecanice siguru, pre langa aceea ca cunosc in modu consciu vocalele si consonantele, trebuie se mai invetie si regulele relative la despartírea silabeloru. — Tóte aceste cunoscientie gramaticale copii trebuie se le invetie prin deprindere, condusi fiindu in modu consciu si sistematicu de catra invetiatoriulu loru, fore inse cá acest'a se se demitia pana la desvoltarea si definirea reguleloru gramaticale.

C I a s 'a II. Anulu alu doile.

Dupa ce copii la invetiamentulu intuitivu si la

cetire, s'au deprinsu intru aplicarea limbei vorbite, invetiatoriulu i va conduce gradatu la cunóscerea consciá a propusetiunei. In decursulu acestoru deprinderi invetiatoriulu va face, cá scolarii se aiba incaí unu presentiu despre esistinti'a formeloru limbistice. In specialu:

a) Elu va repetá pensulu anului primu.

b) Catra midilocolu si finea anului va face pre copii a precepe cele dóue parti principale ale propusetiunei (subiectulu si predicatulu). Mai incolo se voru formá, antáiu cu gur'a, apoi in scrisu, propusetiuni simple pure. Dupa aceea urméza invetiarea substantiveloru, adiectiveloru si verbeloru.

c) Formandu-se propusetiunile astfelu, cá obiectele din ele se stea candu in singularu, candu in pluralu, va fi acumu usioru a esplicá copiiloru respectivele concepte de numeru (singularu si pluralu). Totu odata se voru pune in vederea copiiloru si acele forme limbistice, in cari substantivele si verbele si schimba numerulu. Se se arate copiiloru in modu intuitivu, ca o propusetiune esprima totu de-a-un'a o intemplare (o fapta), si ca activitatea se póte intemplá acuma (presintele), seau ca ea s'a intemplatu deja (trecutulu), seau se va intemplá de aici inainte (viitoriulu). In modulu acest'a copii invétia tempurile principale.

C I a s 'a III. Anulu alu treile.

In anulu alu treile se repetiescu cunoscientiele etimologice si sintactice din anulu trecut; pentru o mai buna consolidare a celoru invetiate inse invetiatoriulu trebuie se petróca la repetitiune tempu mai indelungatu. Deprinderile acestea trebuie estinse intru atát'a, cá copii se fia in stare a deosebí in gramaticele si legendariile loru propusetiunile cele mai simple si in propusetiuni subiectulu si pradicatulu. Numai acumu, dupa deprinderile acestea, se se observe copiiloru, ca prelanga partile principale ale propusetiunei mai sunt si alte cuvinte (parti), cari complinescu propusetiunea. In modulu acest'a invetiatoriulu ajunge la infaçisiarea propusetiunei simple amplificate.

In specialu:

a) Copii se voru deprinde intru amplificarea propusetiunei prin obiecte etc. Mai antáiu se voru formá propusetiuni cu gur'a, dupa aceea, analogu acestor'a, se voru compune prin inventiune propria altele in scrisu.

b) Amplificarea propusetiunei prin mai multe membre (obiecte, determinari, attribute), éراسi mai antáiu cu gur'a, apoi in scrisu.

c) Acumu urméza deprinderi in combinarea de propusetiuni pure si amplificate intre sine.

d) Legarea mai multoru propusetiuni.

e) Invetiatoriulu arata intuitivu derivarea cuvinteloru si deprinde cu copii elemente etimologice (formarea cuvinteloru). In totu decursulu anului invetiatoriulu va avé in vedere repetarea concepteloru gramaticale din clas'a a dóu'a si completarea gradata a cunóscerei loru.

Clas'a IV. Anulu alu patrulē.

In anulu alu patrulē se va repetá — analogu procedereli din anulu trecutu — amplificarea propusetiuniloru, dupa care apoi se va aratá intuitivu amplificarea prin propusetiuni secundarie (incidente). Mai pe urma se va luá cunóscerea partiloru principale de vorbire si a propusetiunei compuse.

In specialu:

a) Invetiatoriulu va analisá cu copii propusetiunea din punctu de vedere logicu si gramaticalu. Cu ocasiunea deprinderiloru din urma se voru tractá mai de aprópe partile principale ale vorbirei.

b) Din propusetiuni simple, combinandu-se cu ele propusetiuni secundarie (antecedente, incidente si consecente) se compunu propusetiuni compuse prin subordinatiune. Se cauta propusetiuni analóge in legindariu si se decopiéza. Se se tiená aici pururea in vedere: analisarea propusetiunei in parti de vorbire si in parti de propusetiune si se se consolideze totu mai bine cunóscerea partiloru de vorbire.

c) Acumu urméza propusetiunile compuse: propusetiunea contrasa si compu-a, si arume propusetiunea compusa prin subordinatiune si prin coordinatiune. Pondulu principalu este a se pune pe propusetiunea secundara din propusetiunea compusa, pentru cá copii se póta observá diferinti'a intre modulu indicativu si conjunctivu alu conjugarei. Cu ocasiunea acést'a este a se aratá si diferinti'a intre vorbirea directa si indirecta. Form'a optativa si imperativa a propusetiunei. Se se caute propusetiuni de form'a acést'a in legindariu si dupa analogi'a loru se se compuna si altele in scrisu.

d) Esercitiile gramaticale cu gur'a si in scrisu se incheia prin tractarea periodului, mai aratandu-se inca si aplicarea participiului (a se vedé manualele!)

e) Pe candu copii analiséza si compunu propusetiuni, invetiatoriulu i face totu odata a-si aduce in ordine si a-si pune pe chartia cunoscintiele gramaticale deja procurate.

Clas'a V si VI. Anulu alu cincile si alu siesele.

In anulu alu 5-le si alu 6-le, intogmai cá in primele trei clase, invetiamentulu din etimologi'a si sintax'a limbei materne se imbina strinsu si de totu cu esercitiile de cetire si stilistice.

Problem'a invetiatoriului in clasele, ce urméza dupa a patr'a, este a grigi, cá pensulu gramaticalu din primele patru clase, de câte ori se dá ocasiune, se se repetiésca si completeze, cu alte cuvinte, cá cunoscintiele gramaticale deja cástigate se se aplice in praxa, ér la ocupatiunile stilistice, verbale seau in scrisu, se aiba in vedere corectitatea si frumseti'a loru.

Cursulu de repetitiune. In anulu alu 7-le, 8-le si 9-le pensulu e acelasi, cá in clas'a a V-a si VI-a a scólei elementarie.

3. Computulu si geometri'a.

a) Computulu.

Clas'a I. Primulu anu de scóla.

In primulu anu de scóla copii, standu pe prim'a trépta a invetiamentulu din computu, trebuie ocupati in ciclulu numeriloru dela 1—10. De cum-va inse copiii 'si voru fi procuratu in ciclulu acest'a destula desteritate, invetiatoriulu va estinde pensulu dela 1—20; nici intr' unu casu inse nu va merge mai departe decâtu dela 1—30.

Aici invetiatoriulu va observá urmatoriulu procesu:

a) Invetiatoriulu invétia pre copii a numerá cu obiecte concrete. Aratandu unu obiectu, invetiatoriulu va infaçisiá numerulu unu, aratandu doúe seau trei obiecte emogene, va infaçisiá numerulu doi si trei, etc.

Punendu in vederea copiiloru obiecte concrete, ei voru intielege conceptele abstracte: unu, doi, trei etc.; inse infaçisiandu in modu intuitivu numerii unu, doi, trei, nu este permisu a abstrage decâtu exclusivu numai numerii unu, doi, trei, ér procesulu abstractiunei trebuie se fia totu de-a-una precedatu de intuitiunea obiectului. La 10 se face in procesu o pansa.

b) Inaintandu in ciclulu numeriloru dela 1—10, copii invétia lá fia care numeru mesurile respective si aplicarea loru la obiecte, ér prin acésta ei invétia totu odata adaugerea, subtragerea, inmultirea si impartirea. Aceste patru operatiunei se deprindu cu obiecte si fora obiecte, inse numai in capu; invetiatoriulu pune intrebarea, face pre copii a meditá a supra temei si apoi a raspunde cu gur'a. Computulu cu cifre in stadiulu acest'a se marginesce numai la scrierea cifreloru.

c) Candu copii sciú cele patru operatiuni fundamentale in ciclulu numeriloru dela 1—10 cumu se cade, fora nici o piedeca, si suntu in stare a le si aplicá, atunci invetiatoriulu póte trece la infaçisiarea numerulu 11, ceea ce se intempla asia, ca langa 10 obiecte aratate se mai pune unulu omogenu. Dupa ce copii au adausu, subtrasu, inmultitu si dividatu cu obiecte concrete pana la 11, li-se arata apoi si cifra 11. Dupa aceea invetiatoriulu pote trece la numerulu 12. In fia care stadiu (seau la fiacare numeru) copii trebuie deprinsi in modulu aratatu sub a) b) c) pana la 20. Candu copii suntu in stare a operá siguru si fluentu cu numerii pana la 20 si sciú scrie corectu si cifrele loru, invetiatoriulu trece — in modulu dejá indicatu — la numerulu 21 si asia gradatu mai departe pana la numerulu 30. Déca inse invetiatoriulu in anulu primu nu póte ajunge decâtu pana la numerulu 10 seau dóra celu multu pana la numerulu 20, va incheiá aici si va începe cu dieceriulu alu treile in anulu alu doile. La resolvirea in capu a temeloru din computu copii trebuie astrinsi a vorbí in propusetiuni complete si a luá intrebarea in respunsulu loru. Regul'a acést'a, cá adeca copii se respundia pururea in propusetiuni complete, invetiatoriulu o va tiené inaintea ochiloru la fiacare obiectu de invetiamentu, prin urmare si la computu,

pentru că copilul se deprinde și pe calea acestă în limbă maternă.

Clas'a II. Anulu alu doile.

În anul alu doile este a se tractă ciclulu numerilor dela 1—100. Procesulu invetiamentului este același, că și în clas'a primă.

În specialu :

a) După repetarea celorl invetiate în anul precedentu, fiacare numeru dela 20 seau 30 în susu se va tractă individualu, aplicatu și curatu, se voru deprinde cele patru operațiuni fundamentale mai întâiu cu numerii dela 30—40 și se voru scrie cifrele numerilor.

b) Când copii suntu în stare a rezolvî usioru și fora piedeca exemple practice și a desfăce numerii dati în factorii lor, atunci invetiatoriulu i conduce a-si compune insii tabel'a înmulțirii cu fiacare grupă de dieceriu, și-i face a o invetiă de rostu.

c) Permițendu desteritatea copiiloru și rezultatulu, cu care ei operăza, invetiatoriulu va trece preste numerulu 40, și după cumu va cere trebuința, va înaintă mai iute seau mai încetu în grupe câte de unu dieceriu până la numerulu 100; în totu casulu înse bas'a progresului trebuie se fia sigura. Și în decursulu anului alu doile computulu se face mai multu în capu. Computulu cu cifre — afara de scrierea cifreloru — se deprinde asia, că invetiatoriulu designăza din manualulu de computu pentru clas'a II acele teme, cari copilulu trebuie se le rezolveze că ocupațiune silență (în tacere), ér copilulu resolvindu-le, scrie la fiacare tema responsulu seu cu cifre. Acésta procedură uti la invetiatoriulu o urmăza pe fiacare trépta a computului.

Clas'a III. Anulu alu treile.

În anul alu treile computulu se estinde în ciclulu numerilor dela 1—1000. Precumu în anii precedenti, asia și aici, ba chiar și pe treptele următoare, pondulu principalu trebuie a se pune pe computulu în capu; paralelu cu elu înse cauta se se deprindia totu de-aun'a și computulu cu cifre și cu numeri aplicati.

Procesulu aici e celu urmatoriu :

a) Invetiatoriulu deprinde mai întâiu ciclulu dela 1—200 cu numeri curati și aplicati, totu de-aun'a înse la exemple practice; scrierea cifreloru se deprinde amesurat progresului, ce se face în computu.

b) Notiunea frangeriloru se desvólta deja la resolvirea esemplorulu de multiplicatiune și divisiune cu numerii întregi, curati și aplicati; astfelu copii dobandescu idei prealabile din computulu cu frangeri.

c) Invetiatoriulu designăza din colectiunea de exemple pentru clas'a III temele pentru ocupațiune silență seau domestica (a se compară problem'a computului în clas'a II).

d) Copii continua a-si compune insii tabel'a multiplicatiunei.

e) La computulu cu cifre copii invétiă în ciclulu numeriloru deja tractati operațiunea adăugerei, subtra-

gerei, multiplicatiunei și divisiunei. Cele două operațiuni din urmă se deprindu mai întâiu numai cu o cifră, după aceea gradatu cu mai multe cifre. Pe fiacare trépta invetiatoriulu remane, până cându copii și-au însușitu și în computulu cu cifre desteritatea pretinsă la computulu în capu. La substractiunea și divisiunea cu cifre operațiunea cauta a se face adăugundu subtrahendulu la restu.

Clas'a IV. Anulu alu patru.

În anul alu patru ciclulu numeriloru de computu remane în genere celu dela 1—1000; se pôte înse estinde și preste 1000, de cumu va desteritatea și esperința copilului permitu a se face acestă.

Procesulu :

a) Copii se deprindu mai departe în numerare, în scrierea cifreloru, în cetirea cifreloru și a numeriloru.

b) Exemplele de computu se desvólta verbalu; unele din ele se designăza că ocupațiune silență seau pe acasă.

c) Computulu cu cifre se tractăza după urmatoriulu planu: Se scriu exemple practice din cele patru operațiuni și se compara între sine în mai multe moduri. Multiplicatiunea și divisiunea se deprinde cu multiplicatori și divisors de două, celu multu de trei note.

d) După aceea se deprindu frangerile de același numitoriu. Notiunea frangerii se esplica, că și numerii întregi, în modu individualu, aplicatu și curatu. Fiacare exemplu se rezolvése întâiu în capu, apoi cu cifre. În decursulu anului se deprinde numai computulu cu frangeri de același numitoriu seau cari se potu aduce usioru la același numitoriu.

Clas'a V. Anulu alu cincile.

În anul alu cincile computulu cuprinde în sine — afara de repetarea celorl invetiate până aici și afare de numerare, carea s'a terminatu în clas'a precedentă — încă următoarele :

a) Cunoșcerea sistemului decadicu.

b) Computulu cu frangeri vulgare.

c) Computulu ca frangeri diecimale.

Mai întâiu se desvólta conceptulu diecimaleloru. Computulu cu diecimale și computulu cu numeri întregi trebuie se se imbine strinsu la oalta, astfelu, încātu copii la resolvirea temelor se nu observe vre-o regulă nouă între computulu cu numeri întregi, cu diecimale și cu frangeri vulgare.

Clas'a VI. Anulu alu șesele.

În anul elu șesele continuandu-se operațiunile de până aici mai alescu cu diecimale, invetiatorulu mai propune :

a) Tractarea reporturiloru, luandu acumu mai desu decâtu în clasele precedente exemple cu reporturi aritmetice și depriendiendu-le bine în capu; conceptulu reporturiloru înse și regulele proporțiuniloru se propunu și tractăza astfelu, încātu copii se nu véda în ele ceva nou de invetiatu, ci tóta procedur'a se o privéșca că o aplicare a cunoșciențelorulu lor de până aici, nu-

mai într'alta forma. In modulu acésta se trece la regul'a de tri si se deprinde calcularea intereselor cu cifre.

Continuandu deprinderea operatiuniloru amintite, mai alesu a frangeriloru vulgare, invetiatoriulu va tractá, pentru inlesnirea computului in capu:

b) „Practic'a italiana“,

c) Va conduce pre copii dela calcularea simpla a intereselor la calcularea compusa, mai deprindendu in fine regul'a societatii si aligatiunei.

Cursulu de repetitiune. In anulu alu 7-le, 8-le, 9-le se repetiescu si se deprindu tóte operatiunile de mai inainte, dandu-se mai cu séma esemplele din manualulu de computu pentru clas'a V si VI cá ocupatiune pe a casa si privata. In clasele acestea se iéu la computu din anu in anu totu mai multe esemple relative la viéti'a practica, prin cari se consolidéza totu odata si cele invetiate in cei siese ani precedenti.

In specialu se va mai invetiá:

a) Regul'a catenara.

b) Se ya desvoltá conceptulu relativu la interesele intereselor si se va deprinde calcularea cu ajutoriulu tabelorulu respective.

c) In urm'a acestora elevii voru luá informatiuni despre casele de pastrare, despre institutele pentru asigurarea vietiei, pre cumu si a averei contra focului si grindinei; totusi nu este delipsa a intrá mai afundu in calculatiunile de specialitatea acést'a.

d) Cu deosebire inse trebuie se se dea eleviloru din scól'a de repetitiune, fia prin resolvirea de teme relative, fia prin esecutarea de esemple practice, inviatiuni privitóre la comptabilitatea simpla.

b) Geometri'a.

Adeveratu, ca legea scolara nu numera geometri'a între obiectele de invetiamentu pentru scól'a poporala; totusi este delipsa a se invetiá si ea, mai cu séma la scóle cu mai multi invetiatori, cu atátu mai vîrtosu, cu cátu scolarii deja in clas'a I si II au primitu la invetiamentulu intuitivu notiuni elementarie din geometria. In clas'a III si IV, afára de invetiamentulu din computu, s'au tractatu materialu geometricu mai alesu la desemnu. Dupa premisele acestea este consultu, a estinde in anulu V notiunile elementarie din geometria si a adauge si alte deprinderi geometrice necesarie pentru viéti'a practica. Planulu urmatoriu se póte mai largi seau mai restringe, amesuratu timpului destinatu pentru invetiarea geometriei.

Clas'a V. Anulu alu cincile.

In anulu alu cincile, dupa ce mai antáiu s'a aratu legatur'a intima între geometria si computu:

a) Invetiatoriulu vorbesce scolariiloru despre aplicarea linealului, circiniului, metrului si a celorlalte mesuri.

b) Arata in modu intuitivu calitatile principale ale liniei, anghiului, trianghiului, poligóneloru, face pre copii a le desemná regulatu si apoi acasa a le scrie curatu.

c) Copii mesura cu metrulu, cu urm'a si cu orgi'a figuri asemenea celoru deja tractate si invétiá a calculá arealulu loru.

Clas'a VI. Anulu alu siesele.

In anulu alu siesele, dupa repetarea celoru invetiate in clas'a precedentá, invetiamentulu din geometria se continua asia:

a) Proprietatile planuriloru; mesurarea unoru planuri mai mari cu metrulu si lantiulu; desemnarea suprafeciei planuriloru mesurate si calcularea circumferintiei loru.

b) De aici invetiatoriulu trece la corpurile corurate, cari se producu prin taiarea planurile între sine, infaçisíéza calitatile loru principale si invétiá pre copii mai antáiu a le schitiá si dupa aceea a le desemná.

c) Calcularea suprafeciiloru si a volumului cubicu la corpuru cu planuri óble.

d) In fine copii invétiá a desemná cele mai simple planuri architectónice, a cunósce materialulu delipsa la o cladire si a calculá cantitatea aceluia pe bas'a planului de cladire.

Cursulu de repetitiune. In anulu alu 7-le, 8-le si 9-le se repetiesce materi'a tractata in cele dóue clase precedente; totu odata inse se si completéza cunoscientiele geometrice de mai inainte prin ce este mai necesariu a se sci despre cercu, planulu cercului, cilindru si in genere despre corpurile rotunde si calcularea volumului loru. Asemene este a se deprinde mesurarea planuriloru si a corpuriloru si desemnarea loru.

4. Obiectele istorice.

a) Geografi'a.

Clas'a I si II. Anulu antáiu si alu doile.

In anulu antáiu si alu doile copii invétiá orientarea topografica si geografica. Procesulu e urmatoriu: Dupa orientarea topografica invetiatoriulu desémna scól'a, edificiuulu scólei, curtea, comun'a si impregiurimea ei. Pe map'a comunei copii trebuie se se orientéze intogmai, precumu s'au orientátu mai inainte pe faci'a locului.

Clas'a III. Anulu alu treile.

In anulu alu treile invetiatoriulu conduce pre copii dela map'a locala la map'a tierci, facundu-i a intielege, mai alesu la mapa tienutului, ce va se dica: siesu, colina, munte, vale, riu, lacu etc., cumu se desémna o mapa si care e tipulu patriei mai ánguste (a comunei natale). Spre a produce in spiritulu copiiloru tipulu naturalu alu comunei natale si alu hotarului ei, invetiatoriulu le va aratá anume satele, ce se potu vedé, orasiile, insusirile locuitoriloru, animalele mai insepnate din acelu tienutu (vii), plante si minerale mai remarcabile.

Clas'a IV. Anulu alu patruile.

In anulu alu patruile, dupa ce s'au tractatu in modulu amintitu — si copii cunoscu deja — tienutulu si comitatulu loru:

a) Invetiatoriulu va fixá tipulu regiuniloru cunoscute pe unu spatiu cátu se póte mai micu si de aici

apoi se va încercá, sub form'a unei caletorie, a descrie diversele regiuni ale patriei, pana in fine, prin orientare continua, se va produce in sufletulu copilului in trasaturi generale icón'a statului ungurescu preste totu, astfelu încátu scolariulu se fia deplinu orientatu: ori de va plecá elu din locul nascerei, ori din altu punctu alu patriei — totu atât'a, pe mapa intogmai cá si in fantasi'a sa, in ori ce privintia si in tóte directiunile.

b) In modulu acest'a, inse in trasaturi mai generale, se voru tractá si tierile marginasie cu provinciile statului ungurescu si totu asia si tierile vecine pana in fine se va produce icón'a Europei.

c) Icon'a acést'a se va generalis'á in trasaturi si mai mari, pana va cuprinde in sine cele cinci continente, uscatulu si marile. In fine tóte acestea se arata si pe globu, pentru cá copii in stadiulu acest'a alu invetiamentulu geograficu se aiba o idee completa, desi generala, despre totu pamentulu.

Clas'a V. Anulu alu cincilea.

In anulu alu cincilea invetiamentulu de mai inainte se va completá tractandu-se mai detaiatu statulu ungurescu, Europ'a si pamentulu preste totu. In specialu:

a) Dupa ce s'au tractatu siesurile, regiunile delóse si muntóse si riurile patriei, se voru intretiese in invetiamentu tipuri caracteristice din diversele regiuni ale patriei relative la productele din patria, la moravurile si datinele mai remarcabile ale locuitoriloru. Dupa acésta urméza provinciile statului ungurescu, impartirea politica, orasia mai defrunte, drumuri de tíera, cari midilocescu comunicatiunea intre diferitele regiuni, caile ferate, riurile navigabile si in fine starea comerçului si a industriei in liniaminte generale.

b) Totu asia se va urmá si cu icón'a Europei, numai in trasaturi cátu se póte mai generale.

c) In modulu acest'a, dar in liniaminte mai ánguste, se voru tractá si celelalte continente, incheiandu anulu scolasticu, cá si in clas'a precedentá, cu arátarea globului.

Clas'a VI. Anulu alu siese.

In anulu alu siesele repetandu-se mai antáiu cele invetiate, voru veni la róndu din geografí'a politica si física partile cele mai delipsa pentru poporu, ér din geografia astronomica elementele mai generale.

In specialu se se invetie:

a) Ceriulu si pamentulu. Orizontulu. Sórele. Luceferulu de séra si de deminétia. Planetii.

b) Form'a si miscarea pamentului. Anotimpurile. Zen'a ferbinte, stemperata si frigurósa. Latírea animaleloru si plantelor preste pamentu.

c) Lun'a si fasele ei. Intunecimi la luna si la sóre.

d) In liniaminte cátu mai generale: ceva despre stelele fixe.

b) Istori'a.

Clas'a V. Anulu alu cincilea.

Dupa cunoscintiele preliminare, ce copii si-le-au procuratu parte din tractarea pieselor de lectura de cuprinsu istoricu, parte din invetiamentulu geograficu, se incepe in anulu alu cincile invetiamentulu propriu din istoria, materialulu caruia se ié din istori'a Ungariei si se predá in forma biografica. Invetiatoriulu enaréza biografiile inainte si copii le enaréza dupa elu. Biografiile aceste parte premergu, parte se intretiesu printre acele biografie, cari suntu alese din istori'a popóraloru, ce au locuitu pe pamentulu patriei pana a nu o luá Ungurii in posesiunea loru. Variatiunea acést'a face invetiamentulu mai interesantu. Biografiile acestea nu au a fi istorie detaiate, ci tipuri caracteristice, in cari se concentréza personalitatea individulu respectivu, si pentru a carei colorire si caracterizare se ié din materialulu istoricu numai pe atât'a, pe cátu se cere neaperatu, pentru cá copilulu nunumai se védia inaltiandu-se din istorióra tipulu personalitatii respective, ci se arunce o privire totu odata si printre evenimintele si referintiele tempului cutare intru atât'a, încátu se i-se escite curiositatea de a sci mai multu in materi'a acést'a. Propunerea invetiatoriulu se fia simpla, frésca, viua, interesanta si intuitiva. Invetiatoriulu se scie escitá afecte si inspirá iubire. Elu se lucre intru acolo, cá in sufletulu copilului se se produca impresiuni vii, cari se fia unu substratu siguru pentru memoria si precepere, dar totu odata se influintiéza si asupra animei, cá astfelu se se destepte si consolideze in copii incredere si multiamita catra Ddieu, iubire catra virtute, ura contra pecatului, alipire si iubire inffacarata catra poporu si patria si pietate catra legile sale.

Clas'a VI. Anulu alu siese.

Cá introducere voru servi in liniaminte generale biografie din istori'a antica, dupa cari se va propune apoi istori'a pragmatica a Ungariei, in legatura cu istori'a acelor popóra, cari au statu si mai stau inca in atingere cu Ungari'a. Pre langa acestea se voru mai considerá la invetiamentulu istoricu si acele popóra, cari au ocupatu unu locu de frunte pe aren'a istoriei universale.

La propunere invetiatoriulu va evitá nunumai o detaiare chronologica séca, ci si o petrundere pragmatica prea adunca in obiectulu istoriei. In locu de a face acést'a, invetiatoriulu va procede — desi chronologice — inse dupa metodulu grupare. Ungari'a se fia adeca centrulu, impregiurulu caruia se se grupeze totu materialulu, ce stá in legatura mai larga seau mai strinsa cu dins'a. Momentele cauta se fia bine marcate, togmai pentru cá gruparea biografieloru se se póte face mai usioru.

Datele istorice din unu periodu órecare alu istoriei unguresci se voru legá de olalta prin unele trasaturi mari, cari inse cu tóte acestea se nu tréca preste

preceperea copiiloru, si se voru radica la intipuri organice, tractandu totu odata si personalitatile, cari au jocatu unu rolu insemnatu in periodulu respectivu. In acelasi tempu invetiatoriulu va face pre copii a vedé, in istoria caile provedintiei divine si in urm'a acesteia a intielege seau inca a presentí secretulu mersului incetu, dar siguru alu perfectionarei si progresului omenescu si nationalu. Urmandu acestu metodu de grupare, spiritulu copilului va reusi a se orientá mai bine atátu in istori'a universalá, câtu si in istori'a patriei. Astfelu invetiamentulu istoricu va desvoltá in acelasi tempu inteligenti'a si anim'a copilului, ceea ce este scopulu principalu alu istoriei in scól'a poporala.

Cursulu de repetitiune. In anulu alu 7-le, 8-le si 9-le servece pentru repetarea si completarea invetiamentului geograficu si istoricu materialulu relativu din legendariulu compusu pentru clasele acestea.

c) Drepturile si detorintiele civile.

Clas'a VI. Anulu alu siesele.

In anulu alu siesele materialulu de invetiamentu va fi: constitutiunea patriei, drepturile si detorintiele cele mai importante in liniaminte.

Cursulu de repetitiune. In anulu alu 7-le, 8-le si 9-le elevii primescu unu fasciculu specialu, din care se invetie constitutiunea, viéti'a de statu si drepturile si detorintiele, ce emanéza din ea si pe basa caruia se li-se póta dá informatiunile necesarie cu privire la constitutiunea nationala, la oficiurile politice si judecatoresci, insarcinate cu resolvirea afaceriloru civile, la causele de ereditate, la dreptulu cambialu si la legea concursuala.

5. Obiectele naturale.

a) Istori'a naturala.

Clas'a V. Anulu alu cincile.

In anulu alu cincele se va edificá mai departe pe bas'a precunoscintieloru din istori'a naturala, ce copii si le-au procuratu din legendariu si din invetiamentulu geograficu. Astfelu in clas'a acést'a copilulu 'si va ordiná, continuá si completá cunoscintiele cástigate din istori'a naturala.

La ordinarea materialulu din istori'a naturala invetiatoriulu se va nevoi, a alege din tóte trei remnele naturei individi seau tipuri cunoscute si marcante, cari portand caracterulu unui ordinu intregu, se servéca dreptu representanti ai acelu ordinu; in giurulu acestoru representanti se voru grupá individiu afini din clas'a respectiva. Scopulu acestui metodu este, cá scolarii, urmandu unu procesu gradatu, se invetie obiectele naturale, cari inca nu le cunosc.

In decursulu instructiunei copii nunumai voru cautá notele producteloru naturala, ci invetiatoriulu i va face atenti si la conditiunile de subsistintia, precumu si la folosulu seau daun'a animaleloru si planteloru tractate.

a) In lunile de iérna se voru tractá mineralile si petrefactele de óre care interesu pentru poporu, pre cari invetiatoriulu le va arató dupa potintia in natura. Dintre pietri se voru tractá mai alesu acelea, din cari

prin corosiune s'a produsu si se mai produce hum'a, pre cumu si acelea, cari se folosescu in viéti'a practica la facerea instrumenteloru si la cladirea edificieloru.

b) Primavér'a si vér'a se voru tractá plantele, cari intereséza mai alesu poporulu. Obiectele se voru arató in natura si numai la repetitiune se potu folosi si icóne.

Clas'a VI. Anulu alu siesele.

In anulu alu siesele se voru tractá in modulu de susu:

a) Preste iérna animalele, ce intereséza mai de aprópe poporulu, aratandu-se si acestea dupa potintia in natura si folosindu-se icóne numai la repetitiune.

b) In lunile de primavéra si véra se va continuá cunóscerea animaleloru, si se va repetá si ordiná totu materialulu, ce s'a propusu din istori'a naturala.

Cursulu de repetitiune. In ultimii trei ani de scóla se repetéza si consolidéza materialulu tractatu in cursulu elementariu.

b) Fisie'a.

Scopulu invetiamentului fisicalu in scól'a poporala este: ordinarea materialulu fisicalu, ce s'a propusu deja scolariloru la invetiamentulu intuitivu, la tractarea legendariului, la geografia si istori'a naturala. In scól'a poporala fisie'a se propune in modulu celu mai poporalu.

In specialu fisie'a se va propune:

a) In clas'a 5 si 6, va se dica in anulu alu 5-le si alu 6-le, precumu si in scól'a de repetitiune a acestoru scóle, la cari functiunéza mai multu de unu invetiatoriulu.

b) Dupa potintia fisie'a se va propune si in clas'a a sies'a (anulu alu siesele) si in cursulu de repetitiune alu scóleloru cu unu singuru invetiatoriulu. La scólele acestea fisie'a se va propune in totu casulu in cursulu de repetitiune.

Materialulu de invetiamentu e urmatoriu: Fenomenele atractiunei si adeca: caderea libera, parghi'a, cabestanulu, scriptele, sfêrl'a (presnelu), planulu inclinat, siurubulu; apoi fantan'a saltatória, vasele comunicante, campan'a cufundatória, greutatea aerului, barometrulu, sifonulu, pumpele etc. Fenomenele oscilatiunei si adeca: sunetulu, lumin'a, caldur'a, termometrulu, atmosfer'a, ventulu, gazulu, róu'a, brum'a, negur'a, norulu, plóea, grindin'a, zapad'a etc. magnetulu, aculu magneticu, electricitatea si telegrafulu etc. Fenomenele chimice si adeca: diverse corpuri gazóse: oxigenulu, hidrogenulu, carboniulu, azotulu. Procesulu arderei. Acidulu carbonicu, ap'a, amoniaculu, ferberea vinului, a ogetului etc. Gunoirea planteloru. Calcarea holdeloru. Nutrirea animaleloru.

La propunerea fisicei invetiatoriulu va urmá procedur'a urmatória: Elu va arató copiiloru fenomenele prin esperimentare. Esperimentele fisicale facute in scóla se se aduca in reportu cu fenomenele, ce se ivescu in natura. Din esperimente si fenomene copii cauta si afla, cu ajutoriulu invetiatoriului, legile fisicale. Fiacare lege fisicala se explica cu privire la rolulu ei in viéti'a

practica si se arata aplicarea ei in casa, in economia, in fabrici, in mecanica, precumu si efectulu ei cu privire la sterpirea superstitiuniloru din sinulu poporului.

c) *Agronomi'a si gradinaritulu.*

1. Deprinderile agronomice si de gradinaritu le va arata invetiatoriuu preste totu anulu si mai alesu in lunile de primavera, vera si toamna, si anume practice in gradin'a scol'ei. Totu odata inse, incependu din clas'a a treia seau celu multu din clas'a a patra, precumu si in cursulu de repetitiune, copii voru face insii in realitate lucrurile din gradina, pentru ca astfelu se invetie din praxa, cumu se se cultiveze fiacare ramu alu economiei de campu si gradina.

In specialu se tiene de sfer'a acestui invetiamentu:

a) Invetiatur'a despre lucrarea pamentului, despre cultivarea planteloru economice, despre cultivarea viteloru.

b) Din gradinaritu fetitielu voru invetia mai cu sema cultivarea gradintiei de legume, fetiorasii inse pomaritulu si cu deosebire cultivarea dudului.

c) Vieritulu si manipularea vinului.

d) Cultur'a viermiloru de metasa si a albineloru.

e) Economi'a de casa (mai alesu pentru fetitie).

f) In decursulu acestui invetiamentu se va face usu de cunoscientiele din istori'a naturala, din fisica si din chimia.

g) In clas'a a sies'a a cursulu elementariu, precumu si in cursulu de repetitiune copii voru ordina si in modu teoreticu tote cunoscientiele, ce si-le-au procuratu din agronomia si gradinaritu, si le voru pune pe chartia.

2. In acele tienuturi, unde locuitorii se ocupa mai multu cu industri'a si cu meseriele, decatu cu agronomi'a si cu gradinaritulu, acolo pondulu principalu se va pune pe invetiamentulu industrialu.

3. Unde numai se pote, se voru deprinde, amesuratu recerintieloru locale, si unele ramuri (incai unulu) din industri'a de casa.

6. *Gimnastic'a.*

La gimnastica se voru deprinde mai multe clase impreuna, chiar si acolo, unde scol'a are mai multi invetiatori. Se voru impreuna in grupe deosebite: primele trei si ultimele trei clase ale cursulu elementariu; scolarii din cursulu de repetitiune voru forma grup'a a treia.

Obiectulu de invetiamentu se va imparti pe diversele grupe in modulu urmatoriu:

Grup'a compusa din clas'a I, II si III va deprinde:

a) Exercitii de ordine: siruri de ordine, miscarea in colone deschise si inchiate, formarea de colone deschise si inchiate in tempulu miscarei, mersulu si fug'a in tactu.

b) Exercitii libere: Indoirea, intinderea, leganarea partiloru corporale si a corpului la mersu si saritu.

c) La saritu: saritur'a in susu si in lungime, grigindu, ca laturea stanga si dreapta a corpului se se deprindia deopotriva.

Grup'a compusa din clas'a IV, V si VI va deprinde:

a) Exercitii de ordine: Miscari diverse in siruri: mergerea, fugirea (forme mai grele), fug'a in siru, aventulu in siru si miscari deosebite in colone.

b) Desvoltarea mai departe a exercitieloru libere.

c) Perfectiunarea sarituri in susu si in lungime.

In grup'a acest'a copii mai deprindu, dupa cumu permitu impregiurarile, si unele jocuri gimnastice, precumu: urcarea, acatiarea, oscilarea, spendiurarea etc.

Grup'a cursulu de repetitiune va deprinde:

a) Exercitii militare de ordine si in colone.

b) Exercitii cu arm'a.

7. *Obiecte tehnice.*

a) *Cantulu.*

La acele scole populare, unde fiacare clasa are unu ordinariu, cantulu se pote propune in fia care clasa separatu. Unde inse tote clasele cursulu elementariu stau sub conducerea unui singuru invetiatoriu, acolo se potu instrui impreuna mai multe clase; cu tote acestea se cere a se observa si la cantu unu planu gradatu intocmai ca la computu.

In scolele magiare se voru folosi manualele publicate de Bartalus, er obiectulu se va distribui asia:

Clas'a I. Anulu antaiu.

In anulu primu se voru lua: deprinderi elementare dela o nota pana la trei, si mai departe pana la cinci tonuri.

Clas'a II. Anulu alu doile.

In anulu alu doile se repetiescu notele si tonurile din clas'a precedenta si se continua pana la optu tonuri.

Clas'a III. Anulu alu treile.

In anulu alu treile se tienu deprinderi cu optu tonuri in intervale mari; deprinderi mai departe in scrierea noteloru.

Clas'a IV. Anulu alu patrule.

Continuare in scrierea de note. Invetiarea scadeloru.

Clas'a V si VI. Anulu alu cincile si alu siese.

In anulu alu cincile si alu siese se continua deprinderea scadeloru. Deprinderi in diversele tonuri fundamentale. Choraluri si cantece populare.

Cursulu de repetitiune. Repetarea celoru invetiate in cursulu elementaru; apoi deprinderea eleviloru in a canta cantece de o voce si de doue.

b) *Desemnulu.*

Ce e dreptu, in sensulu legei scolare desemnulu nu este studiu obligatu in scol'a populara; de orace inse desemnulu e uniculu midilocu spre a deprinde vederea si man'a, spre a cultiva gustulu si spre a procura finetia nationala, si fiindu ca fora desteritate in desemnu industri'a nici candu nu se va pote des-

voltá: pentru aceea unde numai se pôte trebuie a se introduce si acestu obiectu între disciplinele obligate ale scólei populare. Astfeliu desemnulu se va propune in cursulu elementariu dupa manualulu si tabelele de Maszák, urmandu-se urmatoriulu planu:

Clas'a I si II. Anulu antáiu si alu doile.

In anulu 1 si 2 invetiatoriulu se va margini pre langa exercitiile de mana, ce ocuru la invetiamentulu intuitivu si la pregatirile de scrisu. Pre langa acestea invetiatoriulu va pune in man'a copiiloru matrice (seau forme) de obiecte simple, facute din chartia mai tari-sióra, pre care copii le voru intinde pe tablitie si le voru desemná. Primele exercitii deprindu ochiulu copiiloru prin inventiune de sine, exercitiile din urma deprindu man'a in modu mecanicu.

Clas'a III si IV. Anulu alu treile si alu patrule.

In anulu 3 si 4 invetiatoriulu face pre copii a formá si desemná: linie drepte in positione varia, anghiuri, trianghiuri, poligóne, astfeliu inse, cá figurile aceste se nu fia simple desemnuri geometrice, ci se represinte conturi de ocieete. Linie diverse se impartu dupa chibsuire in mai multe parti. Mai departe se desémna figuri compuse din linie óble. Totu de-a-un'a invetiatoriulu desémná înainte, scolarii desémna dupa elu. Numai in urm'a acestor'a este permisu a desémná figuri cunoscute dupa modele. Dupa aceea va fi bine, cá copii se desemne obiecte dupa natura; rociurile de desemnlu se folosescu numai la deprinderi in desemnarea de aduncimi si departari.

Clas'a V si VI. Anulu alu cincile si alu siesele.

Copii desémna figuri din linie drepte si strimbe: plante, animale, unelte simple etc. Ei mesura planuri de diversa forma si dupa aceea le desémna. Schitiéza planuri architectonice usuate in viéti'a de tóte dilele si dupa aceea le desémna frumosu (a se vedé pensulu geometriei din clas'a VI!)

Cursulu de repetitiune. Invetiatorii zelosi si inspirati voru desémná si cu elevii din cursulu de repetitiune. Seau incai le voru dá si din desemnlu teme pe acasa seau ocupatiuni silente in scóla.

Observatiuni relative la instructiunea fetitieloru.

In capitululu, ce tractéza despre cursulu elementariu din scóla populara, nu se afla in legea scolara nici o dispusetiune speciala relativa la separarea obiecteloru dupa sexulu scolariiloru. De aici urméza, ca si fetitiile au se invetie obiectele prescrise in §-lu 55.

Prin urmare:

a) Drepturile si detorintele civile se voru propune fetitieloru in liniamintele cele mai generale.

b) Din gradinaritu si agronomia fetitiile voru invetiá cu deosebire legumaritul, cultur'a canepci, inului, tabacului si a vermiloru de metasa.

c) In locul disciplineiloru lasate afara seau contrase copilele se voru deprinde totu de-a-una si in totu locul cu lucruri de mana.

III. Distribuirea tempului de invetiamentu.

a) Planulu generalu alu óreloru.

Pentru cá obiectele de invetiamentu se se póta propune paralelu mai siguru, si pentru cá unu obiectu se nu fie neglesu in contulu altuia, este de lipsa a distribui disciplinele proportionatu pe órele de septemana. Órele destinate astfeliu pentru invetiamentulu din scóla, trebuie tienute cu tóta punctualitatea. Tempulu celu mai multu se va consacrá pentru cetire, scriere, limb'a materna si computu. Celelalte obiecte de invetiamentu in tóte scólele populare, cu deosebire inse in scólele cu unu invetiatoriu se potu invetiá la tractarea legendariiloru. La invetiamentulu geograficu pre langa legendariu se va folosi inca o mapa, ér la istori'a naturala colectiunea de naturalie compusa seau procurata pentru scóla. La fisica si chimia nu se pôte obtiené nici unu resultatu, déca nu se voru face esperimente. Unde cursulu elementariu este condusu numai de unu invetiatoriu, seau de doi, acolo distribuirea óreloru si lucrarea cu succesu nu este ceva usioru. In casulu acest'a invetiatoriulu se va nevoi a propune ori câtu de puçinu, inainte si dupa amédiadi, in fiacare clasa. Pentru cá se se póta face acést'a, mai alesu in scólele populare cu unu invetiatoriu, trebuie a se impartu tempulu in diumetati de óra, ér invetiatoriulu a se ocupá in fiacare diumetate de óra cu alta clasa. Clasele lasate de capulu loru se voru ocupá in tacere.

De impartirea tempului dupa obiecte se tiene si aceea, cá in acelasi tempu tóte clasele se se ocupe cu acelasi obiectu seau incai cu obiecte omogene. Prin acést'a se promovéza nunumai activitatea invetiatoriului, ci si progresulu scolariiloru in invetiatura.

In tabel'a óreloru, adausa la planulu presentu, s'au insemnatu numai acele óre, in cari invetiatoriulu se ocupa cu scolarii directu; in tempulu dintre órele acéstea invetiatoriulu va ocupá pre scolarii in tacere, si anume pana ce se implinesce numerulu óreloru prescrise in lege (20—24). Celalaltu tempu, care-lu petrecu copii in scóla preste órele de ocupatiune silenta, 'lu potu intrebuintiá pentru lucru de mana seau, cu permissiunea invetiatoriului, pentru jocuri cuviintiése. Órele insemnate in planu este detoriu a le tiené atátu invetiatoriulu, câtu si fiacare scolariu.

Planulu tabelariu alu óreloru de invetiamentu, care se compune indata la inceputulu anului scolasticu de catra corpulu invetiatorescu in contielegere cu comisiunea scolastica amesuratu referintieloru locale, se va acatiá in sal'a de invetiamentu, si nici o schimbare intr'insulu — fora aprobarea comisiunei scolastice — nu se pôte face.

La scólele comunale catechetii diferiteloru confessiuni suntu detori a se presentá in scóla la tempulu destinat pentru ei in planulu óreloru si a propune aici religiunea si moral'a in órele prescrise.

b) Planulu specialu alu óreloru.

Olanulu specialu de mai la vale are a servi de cinosura pentru tóte scólele populare.

b) Planulu specialu alu óreloru.

Obiectele de invetiamentu	Pentru scóle poporale cu																																										
	unu invetiatoriu						doi invetiatori						trei invetiatori						patru invetiatori						cinci invetiatori						siese invetiatori												
	invetiatoriulu A						invetiatoriulu A B						invetiatoriulu A B C						invetiatoriulu A B C D						invetiatoriulu A B C D E						invetiatoriulu A B C D E F												
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Clas'a						Clas'a						Clas'a						Clas'a						Clas'a						Clas'a													
Religiunea si moral'a . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Invetiamentulu intuitivu . . .	1	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	
Cetirea si scrierea	2	2	2	2	2	2	4	4	3	3	2	2	8	5	4	3	2	2	8	8	3	3	3	3	8	6	6	5	3	3	8	6	6	5	3	3	8	6	6	5	3	3	
Limb'a materna	—	—	1 1/2	1 1/2	—	—	—	2	2	2	1	1	—	1	2	2	2	2	—	2	2	3	2	2	—	2	4	4	2	2	—	2	4	4	2	2	—	2	4	4	2	2	
Computulu si geometri'a . . .	1	2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	2 1/2	2 1/2	3	3	3	3	5	4	3	3	3	3	5	5	3	4	3	3	5	5	5	5	3	3	5	5	5	5	4	4							
Geografi'a	—	—	1/2	1/2	1/2	1/2	—	—	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	—	—	1	2	1	1	—	—	2	2	1	1	—	—	2	2	1	1							
Istori'a si catechism. const.	—	—	—	—	1 1/2	1 1/2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	3	3			
Istori'a naturala	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1 1/2	1 1/2	—	—	—	—	—	1 1/2	1 1/2	—	—	—	—	—	2	3			
Fisic'a si chim'i'a	—	—	—	—	1/2	1/2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	3	3			
Cantulu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	
Desemnulu	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	—	—	3	3	2	2	—	—	3	3	2	2	—	—	3	3	2	2	
Gimnastic'a	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Agronomi'a si gradinaritul	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sum'a óreloru in clase . . .	7	8	8 1/2	8 1/2	9 1/2	9 1/2	11 1/2	12 1/2	15	18	18	20	16	17	15	19	19	20	22	15	18	20 1/2	20 1/2	20	20	24	24	20 1/2	20 1/2	20	20	24	24	20 1/2	20 1/2	20	20	24	24	26	26		

c) Numerulu óreloru de invetiamentu pentru invetiatori.

I. In scólele poporale cu unu invetiatoriu numerulu óreloru de invetiamentu pentru invetiatoriu in cursulu elementariu este pe septemana 29. Langa aceste se mai adaugu in cursulu de repetitiune iérn'a 5, vér'a 2 óre; cu totulu 31—26 óre.

II. In scólele poporale cu doi invetiatori invetiatoriulu din clasele inferióre are 20, ér invetiatoriulu din clasele superióre 25 de óre. Afara de acestea fiacre in cursulu de repetitiune iérn'a 5 si vér'a 2 óre; la olalta 25 (22) si 30 (27) óre.

III. In scólele poporale cu trei invetiatori invetiatoriulu din clasale inferióre are 20, celu din clasele de midílocu 26, ér celu din clasele superióre 30 de óre; afara de acestea fiacre invetiatoriu mai are in cursulu de repetitiune 5, resp. 2 óre. Aici, cá si in scólele cu doi invetiatori, invetiatoriulu din clasele superióre e directoru.

IV. In scólele poporale cu patru invetiatori cei doi invetiatori din clasele inferióre au câte 20, invetiatoriulu celoru dóue clase midílocie 25, ér invetiatoriulu celoru dóue clase superióre 28 de óre. Afara de aceste se mai vinu pe fiacre invetiatoriu in cursulu de repetitiune 5, resp. 2 óre. Invetiatoriulu claseloru superióre e directoru.

V. In scólele poporale cu cinci invetiatori cei doi invetiatori din clasele inferióre au câte 20, amendoi invetiatori din clasele midílocie câte 24,

ér invetiatoriulu celoru dóue clase superióre 28 óre; acest'a e totu odata directoru. Fiacare invetiatoriu mai are in cursulu de repetitiune 5, resp. 2 óre.

VI. In scólele poporale cu siese invetiatori, incependu din diósu in susu, doi invetiatori au câte 20, doi câte 24 si doi câte 26 óre. Invetiatoriulu clasei superióre pórtá agendele directoriale. Afare de aceste mai are fiacre invetiatoriu in cursulu de repetitiune iérn'a 5, vér'a 2 óre.

Not'a. Cele 2 óre destinate pentru cursulu de repetitiune se voru pune vér'a pe Domineca si se voru impartí câte un'a inainte si dupa amédiadi din motivu, cá junimea inainte seu dupa amédiadi se nu fia impiedecata a luá parte la servitiulu divinu. Tóm'n'a si iérn'a órele prescrite in lege se voru impartí astfelu, cá 4 se se tiená Miercuri si Sambata dupa amédiadi, ér 1 Dumineca.

IV. Midílócele de invetiamentu.

(Manualele si recuisitele enumerate in planu suntu obligatórie numai pentru scólele magiare; pentru scólele romanesci planulu nu face nici o dispositiune.)

Budapest'a, 26 Augustu 1877.

Aug. Trefort, m. p.
ministru r. u. de culte si instructiune publica.

Not'a redactiunei, Amu tradusu si noi acestu planu de invetiamentu, nu numai pentru ca este ministerialu, ci pentru ca contine o multime de observatiuni pedagogice si inviatuni metodice. Si pentru cá invetiatorii se-lu aiba la unu locu, l'amu publicatu odata, scotiendu spre acestuscopu unu numeru duplu. Multi invetiatori inse voru dori a avé planulu intr' o brosiurica seperata; spre a satisface si atari dorintie, amu retiparitu planulu de mpreuna cu ordinatiunea ministeriala, publicata in numerulu precedentu. Unu esemplariu se vinde cu 20 cr.

Ales. Papiu Ilarianu.

Éca inca unulu dintre luptatorii cei mai rezoluti, mai geniali si mai devotati din marea epoca a regeneratiunei nóstre nationale s'a mutatú din midfloculu nostru.

Sambata la 27 l. tr. s'a immormentatu aici in Sábiiu Al. Papiu Ilarianu in etate de 49 ani.

Ilarianu a fostu fiulu preotulu romanu din Budeiulu de Campia. Studiele gimnasiale sí-le facú la Osiorheiu si Blasiu, de unde trecú la academi'a din Clusiu, absolvandu drepturile in etate de 19 ani; apoi in 48 se inscrise cá cancelistu la tabl'a regia din Osiorheiu, unde se affá pe atunci Iancu si alti juni.

De la adunarea din **15 Maiu** viéti'a lui este nedepartáta de sórtea poporului nostru.

Incetandu revolutiunea, Ilarianu si continuá studiele la Vien'a si la Pavi'a in Itali'a. De aici cu diplom'a de doctoru in drepturi se rentórsa la Vien'a, unde se aplicá in cancelari'a unui advocatu. Inse nu dupa multu tempu elu fú chiamatu cá profesoru la facultatea juridica din Jassi. De aici trecú la Bucuresci, unde se facú procuroru de statu, pe urma se radicá la rangulu de ministru.

Ilarianu a fostu modelu de diligintia si activitate. Ca studente in Vien'a scrise istori'a intemplaminteloru de la 48 cu colorile cele mai vii. Scrise mai departe: „Independintia constitutionalá a Transilvaniei“, opu interesantu, care s'a tradusu in mai multe limbi straine. A mai publicatu „Tesarulu de monumente istorice“, care contine unu adeveratu tesauru de monumente pentru istori'a nóstra. In fine cá membru alu societatii academice din Bucuresci, elu prelucrâ cá discursu de receptiune biografi'a nemoritoriului Georgiu Síncai.

Elu a fostu modelu de patriotismu atátu in societate, cátu si cu pén'a, ceea ce se dovedesce din tóte scrierile sale.

Pentru junimea romana din Transilvania elu s'a binemeritatu si prin infintierea societatii „Transilvania“ din Bucuresci, prin care se impartu pe fiecare anu mai multe mii de franci cá stipendia numai pentru tineri transilvaneni.

Activitatea sa laboriósá i-curmâ firulu vietii in etatea cea mai vigurósá.

Ceremoni'a lui funebrela se celebrâ cu cea mai mare pompa in faci'a unui publicu compusu din mii de individi. Osamintele pamentesci i-se pusera spre repausu in cimenterulu bisericeii gr. catolice romane din locu. Cu ocaziunea immormentarii se tienura trei oratiuni, un'a de parintele protopu I. V. Russu, a dóu'a de d-lu Vincentiu Babesiu, ér a trei'a de d-lu Petra-Petrescu.

Césta din urma, fiindu ca privesce pe tinerime, ne permitemu a o publicá si noi; éta-o:

„Unde esti tu umbra dulce?
Ori te-ai dusu tu catra ceriu,
Cum unu fluture se duce
Cu zefirii din eteru?“

Bol.

O intemplare trista, estraordinara, ne face, jalnica adunare, se convenimu astadi in loculu acest'a si se petrecemu la cele eterne pre unulu din margaritariel'ele cele mai pretiósé ale poporului nostru.

Papiu Ilarianu nu mai este intre noi.

Éta vestea trista, carea va imbracá in doliu o natiune intréga.

Éta novel'a infioratóre, carea va strabate cá o sagéta la animele tuturoru Romaniloru, câte au audítu de numele marelui decedatu.

Si unde este carturariulu romanu, carele se nu fi cetitu de acestu barbatu ilustru? unde este patriotulu, carele se nu pronuncie cu respectu numele tribunului seu?

Papiu nu mai este cu noi. Memori'a lui inse va fi eterna pentru poporulu romanu.

Scurta i-a fostu viéti'a, dar amintirea i-va remané nestérsa pentru totu déun'a, cáci a ímplenitu consiliulu strabunului Salustiu:

„De óra ce viéti'a, de carea ne folosimu in lumea acest'a, este scurta, se nisuimu, cá memori'a nóstra se fia cu atátu mai indelungata!“

Ar fi prea grea sarcina pentru mine a face biografi'a marelui patriotu, carele tóta viéti'a si-a consacratu-o binelui si interesului nationalu; cu tóte acestea nu potu a nu reflectá cu admiratiune la unele trasuri caracteristice din vietii-i laboriósá. „Mourir pur la patrie“ i-a fostu devis'a, carea l'a condusu in tóta viéti'a. A se devotá patriei, a aratá natiunei trecutulu gloriosu, a-i dovedi drepturile ei, si a-i pregatí unu venitoriu mai ferice, a fostu drapelulu, pentru carele s'a luptatu cá unu adeveratu Prometeu.

Si tóte acestea din cele mai crude tineretie.

Deja in etate de 17 ani elu prevediú cu ageru-i talentu marele evenimente, ce trebuiau se refórme din temelia viéti'a de suferintie a natiunei sale.

Nu mai e tempu s'apuna o vitia stralucita!

De-a si ursit'o sórtea a fi nefericita. . . .

E noru inca pe ceriuri . . . .

Si-unu véntu de primavéra au nu-lu va departá!?

Asia-si dícea tenerulu inflacaratu, si cá unu primu debutu pusu in servitiulu scopului seu, edâ o fóia scrisa, „Ziorile“, prin care contribui multu la desvoltarea sântieminteloru nationale intre tinerimea romana din Clusiu, unde si absolvâ drepturile in etate de 19 ani.

Elu, june de 20 ani, prin talentulu, energi'a si curagiulu seu sciú se-si atraga simpatii si stim'a tuturoru, cáci in adunarea dela 1848 fú alesu de membru si secretariu alu comitetului de pacificatiune, compusu din barbatii cei mai de frunte si mai distinsi ai natiunei.

La rezultatele eluptate cu eroismu in decursulu epocalului anu 1848, rolu fórte insemnatu a jucatu Ilarianu nnumai prin oratori'a-i rapitóre, ci si prin fapte, unde numai a fostu de lipsa.

„Papiu se vorbésca“ — „Papiu“ strigáu mile de poporu entusiasmatu inaintea monastirei din Blasiu, si reparand dinsulu, sgomotulu de odata se domoliá cá prin farmecu.

Asemenea vulturului superbu, a carui sboru maretiu este totu-de-un'a tintitu spre ceriulu albastru, nici elu nu s'a multiamitu cu cunoscintiele sciintifice câstigate in patria.

Patri'a lui avé lipsa de luptatori ageri, de pene dibace. Asia dara studiu si diligintia! Prin acestea s'a radicaú apoi pana la cele mai mari onoruri.

De nar' cunósce cine-va delocu sântiemintele nobile ale marelui patriotu Ilarianu, ar fi destulu se cetésca motto „Istoriei Romaniloru din Daci'a“, unde, dupa ce pune in vedere curagiulu lui Muciu, carele 'si arde mana pe focu in faci'a lui Porsen'a, esclama: „Astfelu erau, fratiloru, junii romani, strabunii nostri, pre la inceputulu republicei romane, care se facú apoi dómn'a lumii.“

Cine nu va gâci din aceste idee, de carea erá electrisatu marele patriotu? „Se morimu, cáci viéti'a luce in viitoriu!“

Celelalte opuri ale lui Ilarianu: „Independintia constitutionala“, si „Tesaurulu de monumente“ suntu o dovéda nedisputabila despre talentele mari, de geniulu ageru si de zelulu neobositu, cu care a binemeritatu elu de patria si natiune.

Acestea i-au incoronatu fruntea cu o aureola nemoritóre.

Papiu a lucratu, a lucratu pentru natiunea s'a diu'a nóptea, pana ce geniulu lui obositu de atâtea fatigii a fostu acoperitu cu unu velu intunecatu intogmai cá a comiltonului seu Ianeu.

A placutu Provedintiei, cá geniele loru se nu impartasiésca pana la fine suferintiele amare ale natiunei loru, pentru ca animele loru, cari bateau cu atâta focu pentru fericirea natiunei, nu ar fi potutu suportá dóra lovirile, de care erá isbita acést'a.

Ilariane, ilustre patrióte! nu me voiu încercá a descrie meritele tale. Privesce in giuru-ti si vedi, cine se afla pre langa cosciugulu teu!

Suntu acesti'a parintii, suntu fratii ori rudele tale?!

O! nu! o natiune intréga jalesce si vérsa lacrimi pentru pierderea ta. Numai tu ai potutu se aduni in giurulu teu o cununa atâtu de alésa si se o faci se te planga mai multu cá pre unu frate, mai multu cá pre o rudenia.

Tie ti-a cantatu bardulu:

*„Ferice celu ce spune, candu cata se scobóre
In negrele morminte, l'ai sei buni cunoscuti
Aceste vorbe sante: Ferice celu ce móre
Cu fruntea cununata de stima si virtuti!“*

Fi siguru, umbra marétiá, ca junimea romana din tóte unghiurile Romanimei Te va luá de modelu in întreprinderile sale, cá pre unu esemplu de zelu, de energia si de patriotismu. Ne vomu devotá causei nationale intogma cá si Tine, si atunci, atunci speramu,

ca nevomu bucurá de aceea, ce nu ti-a fostu permisu Tie, ilustre patriotu!

Binecuventata se-i fia memori'a!

N. P. Petrescu.

Filantropinulu.

Dupa ce am aratatu in numerulu 39 alu „Scólei Romane“, cumu s'a infintiatu institutulu numitu „Filantropinu“ in Dessau, destinatu a pune in praxa principiile lui Rousseau, se ne ocupamu acuma mai de aprópe cu organisarea acestui institutu.

„Filantropinulu“ a pusu celu mai mare pondu pre educatiunea fisica, cáci si-a propusu a cresce ómeni tari si sanetosi. Spre acestu scopu a si întreprinsu a desvoltá poterile fisice ale pensionariloru prin gimnastica, caletorii si alte midilóce corespundietórie. In fia care luna erá o diua asia numita „casuala“, in carea elevii erau constrinsi a postí pana la 2 óre dupa amédia-di, capetau apoi o mancare uscata si apa si mergeau regulatu la preambulare, cá se se dedee cu schimbarea temperaturiei. Culcensiulu loru erá ascérnutu pre pamentulu golu seau pre fenu.

Invetiamentulu se reiferiá la cultur'a spiritului si a animei, si durá inainte de amédia-di dela 7—10 $\frac{1}{2}$ óre, si dela 11—12; éra dupa amédia-di dela 2—6 óre. Sub decursulu invetiamentului elevii steteau in picióre, se preamblau ori faceau unele miscari, si numai la scrisu, desemnu si cetitu siedeau in scaunele loru.

Intre obiectele de invetiamentu ocupá primul locu declamatiunea, cáci numai prin ajutoriulu ei póte omulu vorbi fluidu si curatu. Urmá apoi invetiamentulu limbisticu, care se propunea cu mare strictétia. Se pretindea, cá limb'a materna se fia vorbita cátu se póte mai curatu, atâtu din partea invetiatoriului, cátu si din partea eleviloru. Acelu invetiatoriu, care facea vr'o eróre in vorbire, avea se solvésca unu cruceriu cá pedépsa. Totu insulu erá constrinsu a prenotá ori ce eróre neinsemnata. Déca invetiatoriulu a fostu prenotatoriulu, atunci cruceriuulu incursu cá pedépsa se adaugea la sum'a menita pentru remuneratiuni; éra in casu ca elevulu a prenotatu vr'o eróre, atunci capetá elu cruceriuulu.

Merita se conóscemu si unele jocuri, cari se folosiau, pentru cá elevii se póta invetiá „jocandu-se“ ori ce limba etraina. Jocurile mai insemnate erau: comandarea, fraseologi'a, ascunsulu, tabel'a conjugatiunei si a declinatiunei, quid videtis? si altele. Joculu comandarei erá întrebuintiatu la invetiamentulu limbei latine cam in modulu urmatoriu: Dupa ce elevii au invetiatu unu numeru óre care de cuvinte, cari priviau partea corporala a omului, si acele verbe, cari se po-teau pune in legatura cu substantivele, invetiatoriulu comandá, éra unulu dintre elevi, care pricepea încátva limb'a, facea gesticulatiunile acomodate inaintea scolari-loru. Comand'a suná: „Claudite oculos!“ Atunci toti elevii trebuiau se inchida ochii. Déca invetiatoriulu observá, cá elevii nu pricepu comand'a, atunci o ese-

cută elu. Candu comandá d. e. Pronate (plecati-ve) si elevii nu sciau ce se facea, atunci invetiatorulu se plecá si strigá: Videte, jam prono: nunc ego pronavi et vos pronabitis! Vedeti, eu dejá me plecu: acuma eu m'am plecatu, plecati-ve si voi! O parte din elevi repetiá comand'a in numerulu singulariu, cealalta in numerulu pluralu, si implinindu comand'a, cu totii strigau d'odata: d. e. pronavimus, ne-amu plecatu.

Joculu „quid videtis?“ erá asia: Unulu dintre elevi conducea pre ceialalti afara si aratandu-le diferite obiecte, i intrebá: quid videtis? ce vedeti? La ce elevii raspundeau: casa, pasere, arbore, cane etc.

Pre disciplina inca s'a pusu mare pondu. In „Filantropinu“ erá unu senatu, cá si la Trozendorf, care publicá mai in fiacare luna noue legi scolare, si aceste se esecutau cu cea mai mare strictetia. Pentru controlarea eleviloru erá denumitu unu inspectoru, carele in decursulu prelectiuniloru visitá tóte odaile pensionariloru, cá se se convinga, nu se afla la vre unulu lucruri oprite. La 9 óre sér'a elevii se adunau in sala cea mare si recitau rogatiunea loru de sér'a, carea nu durá mai multu de 8 minute, apoi fiesce care se retragea in chili'a sa, cá se se culce. Inspectorulu catra 10 óre mai visitá odata odaile pensionariloru, cá se se convinga, cumuca toti s'au culcatu. Déca se intemplá, cá vre-unu elevu nu erá in patu seau ca dóra se affá in odaia altuia, acel'a se predá senatului spre a fi pedepsitu.

Prim'a lege scolastica suná: Cinstesce pre D-dieu si fi iubitoriu de ómeni!

Elevii vorbiau Luni'a si Joi'a latinesce, Marti'a si Vineri'a frantiozesce, Mercuri'a si Sambat'a nemtiesce, numai Dominec'a poteau vorbi in limb'a, carea le placea.

Basedow, voindu a aratá lunei, cátu de usioru i-a succesu a pune in lucrare principiile sale profesate in „Elementarwerk“, si ce progresu frumosu a facutu cu elevii sei, 15 la numeru, si mai virtosu cu fiic'a sa Emil'i'a, — a tienutu la anulu 1776, dela 13 pana la 15 Maiu unu esamenu serbatorescu. Acestu esamenu atrase atentiunea nunumai a unoru barbati de renume, precumu au fostu d. e. Nicolai, Schummel, Resewitz, Campe, Rochow, ci chiar si principele Fridericu inca luase parte la densulu.

Schummel a descriu acestu esamenu intr'o scriere a sa „Fritzens Reise nach Dessau“, din carea reproducemu urmatóriele:

Elevii stau in rondu cá si soldatii, éra invetiatorulu Wolke comandéza, si elevii implinescu.

Candu strigá Wolke d. e. „Imitamini sartorem!“ atunci toti elevii imitau pre croitoriu cumu cósá. Urmá apoi ascunsulu. Unulu dintre straini scriá pe dosulu tablei unu cuventu, d. e. caput, si spunea micutiloru, cá cuventulu scrisu ar fi o parte a corpului, deci se gâcésca acést'a parte. Si intr'adeveru au fostu gâcíturi preste gâcíturi. Unulu strigá: nasus, celaltu: os, pes, manus, pana ce in fine strigá unulu dintre elevii: este capulu.

Pre urma Wolke numiá unu cutare animalu, éra elevii incepeau cu totii a imitá strigatele animaleloru numite. Déca Wolke vorbiá despre cane, atunci toti elevii urlau seau latrau cá canii. Esamenulu s'a incheiatu cu representarea unei comedii in limb'a francesá si germana.

Esamenulu a incantatu pre toti óspetii, principele Fridericu a denumitu pre invetiatorii institutului de profesori, dreptu remuneratiune pentru ostenelele loru-

Cu tóte aceste Basedow nu si-a potutu realisá intreprinderile, cáci, precumu am dísu, i-a lipsitu tari'a receruta. Prin scóla sa de modelu a datu dovéda viua, cá principiile sale n'au fostu corespundietórie scopului pedagogicu. Si astfelu neci nu e mirare, ca „Filantropinulu“ la anulu 1793 s'a si disolvatu.

Budapest'a, 18 Octombree 1877.

Lazaru Petroviciu,
asultetoriu de filosofia.

Varietati.

(Petru Badila.) protopresbiteru, asesoru consistorialu si parochu greco-orientalu alu bisericei din suburbiulu sibianu, pórt'a turnului cu chramulu „st. evangelistu luca“, si-a datu sufletulu in manile Cerescului Parinte in 1. Nov. (20. Oct.) la 2 óre deminétia dupa o scurta suferintia, in alu 48-lea anu alu serviciului prestatu cu credintia bisericei si natiunei sale, si in alu 81-lea anu alu vietiei plina de iubire parintésca si de binefaberi crestinesci.

Remasitiile pamentesci s'au depusu spre eternulu repausu Sambata in 3 Noemvre (22 Oct.) 1877 la 3 óre d. a. in cimiteriulu gr.-or. alu suburbiului numitu.

Ceremoniile rituali crestine le celebrá Escel Sea P. Archiepiscopu si Metropolitu Mironu, cu asistintia numerosa. Indata dupa trei óre conductulu fú pornitu dela locuintia defunctului spre biserica parochiala din suburbiulu de josu. Aci s'a cântatu prohodulu prescristu de tipicu pentru preoti si d-lu as. cons. Zach, Boiu a rostita cuventulu funebru. De aci conductulu s'a pornitu spre cimenteriu, petrecutu, cá si pâna la biserica, afara de famili'a si rudenii, de o multime numerosa de tóte clasele inalte si de josu, preotiesci, militare si civile, din locu si din departare, — unde trupulu defunctului s'a asiediatu spre eterna odihna. Fia-i tieren'a usióra!

(Procesu de presa.) In 23 Nov. s'a pertractatu la tribunalulu de aici procesulu de presa radicatu contr'a redactorului „Cârtiloru sateanului românú“, Nicol. Negrutiu, si contr'a tipografului Fr. Wolf, posesorulu tipografiei Closius de aici pentru o notitia intitulata: Catiielele unguresci. Pertractarea s'a terminatu cu achitarea redactorului si a tipografului din partea juriloru.

(Personalía.) D-lu. invetiatoriu dirigente dela scóla din Vaida-rece, Nicolau Crucinu, a depusu la 22 si 23 ale curentei in Blasiu esamenulu de cualificatiune

pentru scóele poporale superióre si civile (grup'a: limba si istoria) cu succesu eminente.

(O scóla romana inchisa.) „Haladás“ din Turd'a se bucura fórte, ca la propnerea inspectorului Grig. Moldovanu scóla romanésca din Ludosiu (la Muresiu) s'a inchisu, pentru cá baiatii de romanu se póta fi manati la scóla unгурésca din acea comuna. Acea comuna este numerósa si e statiune de protopopu gr-cath. Nu pricepem, cumu au scapatatu la atáta, cá se nu-si póta conservá scóla si se-si dée copii la scóle de alta lege si alta limba. Amu ajunsu in dílele lui Rákóczy si Apafy, preasántiti parinti! (G. T.)

In numerulu viitoriu mai multe! R. S. R.

(Condeiele de fieru.) Candu unu condeiu de fieru este mangitu de negréla si ruginitu, potemu se-lu curatímu si se-i redamu éراسi mladiarea, punendu-lu se se rosiésca bine la o flacara tare; apoi scotíndu-lu din focu, se-lu bagamu in apa rece, si condeiful devine éراسi bunu pentru scrisu. („Telegr. rom.“)

(Recrutii, care sciu ceti si scrie.) Datele statistice mai nóue ne spunu, ca in Austri'a si Ungari'a intre 1000 recruti sciu ceti si scrie: in Austri'a-inferióra 984, Silesi'a 946, Austri'a-superióra 839, Bohemi'a 810, Saliurbea 756, Stiri'a 755, Moravi'a 671, Carinti'a 581, Tirolu 355, Ungari'a 358, Fiume 286, Ardealulu 136, Croati'a si Slavoni'a 143, Galiti'a 115, Carnioli'a 106, Bucovin'a 39 si Dalmati'a 38!

(Dela academi'a romana de sciintie.) In sessiunea istorica din acestu anu, societatea academica romana a facutu urmatórele lucruri:

1. A premiatu pentru prim'a óra — nu traductiuni, fia ele cátu de clasice — ci scrieri originale, si anume: „Istori'a Archeologiei“ de d. A. I. Odobescu, si unu tractatu alu dlui Gr. Tocilescu despre „Etnografi'a anteromána a Daciei“;

2. A tramisu pentru prim'a óra o missiune científica, si anume pe d. Gr. G. Tocilescu la Mosc'va pentru copiarea unoru manuscrise de ale lui Cantemiru;

3. A decisu pentru prim'a óra retiparirea monumenteloru lingvistice române din seculi XVI si XVII, cu introductiuni, note si glosare si anume:

D. D. A. Sturz'a va reproduce „Psaltirea in versuri a metropolitului Dosoteiu“, dupa chiaru manuscrisulu autografu;

D. B. P. Hasdeu va reproduce „Psaltirea lui Coresi“;

D. A. I. Odobescu va reproduce „Pravil'a cea mica dela Govor'a“.

D. G. Sionu va reproduce „Divanulu lunei de Cantemiru“.

Biroulu societatiei academice s'a reiunoitu in urmateriulu modu:

Presiedinte I. Ghic'a; vice-presiedinte G. Baritiu; membri: B. P. Hasdeu; A. I. Odobescu; secretariu G. Sionu.

Comisiunea lexicografica s'a compusu din secti-

nea filologica: B. P. Hasdeu, G. Sionu; din sectiunea istorica: A. I. Odobescu, G. Baritiu; ér din sectiunea sciintieloru P. S. Aurelianu.

Acésta comisiune va elaborá, pana la sessiunea viitóre a societatiei, unu nou specimenu de „Dictionariu alu limbei române“.

Dintre ilustratiuni straine s'a alesu membru Hugo Schuchardt.

Vomu mai adaugá, ca comisiunea lexicografica a admisu in ortografia, cá obligátore pentru membrii sei, numai „etimologi'a romana“, nu pe acea latina, si a renunciatu la gón'a coditieloru si a semneloru. T.

(Multiamita publica.) La dispusetiunea Ilustrului Domnu Georgiu Baritiu, mam'a Asotiatiunea Transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu cu dto 4 Augustu, Nr. 144 si respective 15 Octobree, Nr. 289 : 1877, a daruitu scólei capitale rom. gr. or. din Branu urmatórele carti: a) Magazinulu istoricu pentru Daci'a de A. Tr. Laureanu, tom. VIII, fascie. I; b) Infricosiatele stricatiuni ale beuturi de vinarsu de G. Baritiu; c) Cantece voinicesci de I. Popu Florentin; d) Predicatoriulu sateanului rom., 14 fasciculi; e) Popórale Austriei de Mihailu Anagnosti; f) Statutele asociatiunei; si g) Regularea midilóceloru etc., carti cari s'au si pusu si asiediatu intre cartile bibliotecei, éra hartiele cu N-rii 144 si 289 in archivulu scólei capitale rom. gr. or. din Branu. Deci pentru acestu daru frumosu, subscris'a directiune se sênte tare deobligata a aduce Ilustrului Domnu daruitoriu Georgiu Baritiu si mamei asociatiuni cea mai profunda multiamita.

Branu in 6/18 Octobree 1877.

Directiunea scólei: Teodoru Popu.

Nr. 333. 1877.

Concursu.

[17] 2—3

In urm'a decisiunei inclitului comitetu administratoriu de fondurele scolare cá senatu districtuale d. d. 8 Septembrie a. c. pentru ocuparea postulu de invetiatoriu confesionale gr. cat. in comun'a Rusu in munti (Máros-Oroszfalu) se escrie concursu cu termine de insinuare pana in **1 Novembre a. c.**

Emolumentele impreunate cu acestu postu suntu:

1. Salariu anualu 120 fl. v. a.

2. Cortelu naturale si gradin'a.

Concurentii au a documentá: 1. Că sunt romani gr. cat. 2. Că au absolvitu cursulu pedagogicu si au depusu examenulu de calificatiune cu succesu bunu. 3. Că au avutu una portare morale buna.

Intre concurenti voru fi preferiti cei ce au fostu aplicati in atare postu si si voru documentá abilitatea.

Petitiunele astfelu instruite sunt a se adresá catra subscrisulu presidiu.

In contielegere cu senatulu scolastecu confesionale. Rusu in munti.

Nasaudu, 8 Octobree 1877.

Dela senatulu scol. distr.:

G. Moisilu, vicariu.

Post'a redactiunei.

Amiciloru: Abcdariulu se póte comandá dela mine, unu esemplaru legatu cu 25 cr. Legendariulu I e in lucru. P.